

EDUCAȚIA ECOLOGICĂ ȘI SOCIETATEA UMANĂ

Maria-Cristina CONDREA¹

cristina.condrea@yahoo.com

*Motto: „Ceasul de față ne cere stăruitor să conver-
tim nostalgia vagă într-o conștiință generală, fermă,
activă, de comunicare cu structura și dinamica
naturii, a cărei ocrotire nu este o problemă a natu-
raliștilor, ci a omului însuși” (E. Pop, naturalist)*

ABSTRACT: The education concerning the environment is a process that seeks to improve the quality of life, helping the people to gain knowledge, motivations, values and commitments that they need in order to efficiently manage the resources of the earth and to assume responsibilities concerning the preservation of the quality of the environment. The ecological education should start from an early age thus contributing to the formation of ecological knowledge and an ecological reasoning about the nature, from which an attentive and a correct conduct towards the nature can derive. The children represent an important public for the environmental education, because they are the administrators and the consumers of tomorrow's resources. They can influence to a great degree the parents and other members of the community. The care of the environment should be an essential component of the moral, spiritual, social and cultural development of the younger generation. In the developed countries, one of the basic criterion of the most esteemed institutions is the importance that they give to the ecological education. From an early age, the children should be familiarized with the environmental problems that they will inevitably encounter in the future. In order to develop the capacity of the children to take judicious and environmentally friendly decisions, the ecological education should be developed systematically.

KEYWORDS: awareness, changes, modern, protect, world.

Un atribut al omului modern actual este dorința de a se simți confortabil în lumea în care trăiește, lume aflată într-o continuă efervescență. Din

¹ Profesor la Școala Gimnazială „George Enescu”, Moinești, județul Bacău.

acest motiv este imperios necesară cunoașterea și înțelegerea semnificației unor termeni, noțiuni și concepte cu care se operează în diferite domenii pentru a defini fenomene și legități cu implicații asupra calității mediului natural, social, economic.

Schimbările care au avut loc creează într-o viziune optimistă, speranțe și pentru remedierea mediului ambiant. În tumultul generalizat al schimbărilor, trebuie să atragem încă un semnal de alarmă legat de protecția mediului și de supraviețuirea omului și a existenței vieții pe Terra. Pentru asigurarea acestui țel, o importanță deosebită o are sistemul educațional al întregii populații.

Uneori se confundă noțiunea de *protecție a mediului* cu cea de *ecologie*, știință care este parte a biologiei. O analiză mai atentă a celor două noțiuni conduce la următoarea concluzie: știința *protecției mediului* are ca activitate de bază studierea interdependenței între mediu și fenomene, procese și ființe vii, precum și luarea de măsuri de ameliorare a mediului; *știința ecologică*, însă, are ca scop final studierea numai a interdependenței mediului cu ființele vii (Larousse), fără a recomanda măsuri pentru ameliorarea mediului. Protecția mediului și ecologia nu sunt sinonime, având sensuri diferite, funcțional și morfologic.

La originea sa, termenul „*mediu*” a izvorât din substantivul francez *environnement*, extins și în literatura științifică de limba engleză, folosit apoi și în alte limbi ale lumii. Pornind de la accepțiunea primordială a cuvântului *environnement* (*environ* – împrejurime, vecinătate) datat pentru prima dată în anul 1080, pe care specialiștii îl utilizau pentru a diferenția spațiul construit al unei așezări omenești de natura nemodificată din jur, i se atribuie adesea și un conținut funcțional. În literatura de specialitate se mai folosește și termenul, de origine franceză, *mediu ambiant*, care are un înțeles mult mai larg, putând cuprinde semnificații de ordin psihologic, social. Pentru țara noastră, termenul *mediul ambiant* apare ca deplin fixat. Pe plan internațional se utilizează termenul *environnement*.

Conceptul actual de „*mediu ambiant*” are un caracter dinamic, care caută să cunoască, să analizeze și să urmărească funcționarea sistemelor protejate în toată complexitatea lor. „Nu poți însuși cu adevărat o disciplină științifică fără a cunoaște istoria dezvoltării ei”. (August Comte).

Unele acțiuni de ocrotire a naturii se întreprindeau încă pe la mijlocul sec. al XV-lea pe teritoriul dintre Nistru și Prut. În documentele istorice se amintește că în anul 1421 Alexandru cel Bun l-a primit pe călătorul francez

Chillbert de Lannoy și a vizitat împreună cu el Bohotinul, una dintre cele mai vechi braniști, aflată la sud-est de Iași, precum și braniștea Țuțora de pe malul stâng al Prutului.

De altfel, în toate țările, pentru a nu se crea confuzii, activitatea în domeniul protecției mediului este prezentată sub denumirea de *protecția mediului* și nu de *ecologie*, bineînțeles în afară de cazul când se are în vedere numai interdependența între mediu și ființele vii. În acest sens, trebuie menționat că Forumul Mondial care se ocupă de protecția mediului poartă denumirea de „Programul Națiunilor Unite pentru Mediu”, UNEP.

O serie de evenimente cu un puternic impact social precum celebrele marea negre ori accidente nucleare în frunte cu Cernobâl (26 aprilie 1986) au zguduit din inerție opinia publică și a introdus treptat ecologia în rândul preocupărilor individului și comunităților.

Etimologic, ecologia reprezintă știința habitatului, respectiv o ramură a biologiei care studiază interacțiunile dintre ființele vii și mediul lor. Dar, evident, semnificațiile sale au fost mult amplificate și diversificate de-a lungul timpului.

Termenul de **ecologie** provine din contopirea a două cuvinte grecești, *oikos* = casă, loc de viață, loc de trai și *logos* = știință. Utilizarea acestui termen a fost făcută pentru prima dată de Reiter în 1865, însă definiția acestei științe a fost dată un an mai târziu de către zoologul german Ernst Haeckel, în lucrarea sa *Generelle Morphologie der Organismen* (Berlin, 1866), care a lansat termenul, și conform căruia „prin ecologie înțelegem totalitatea științei relațiilor organismului cu mediul, în sens larg toate condițiile de existență”, constituie și în prezent fundamentul definițiilor acestei ramuri ale biologiei. Dacă omul de știință german e nașul de nume a ecologiei, fondatorul lui pe conținut rămâne, mai degrabă, Charles Darwin, al cărui discipol a fost. Cele două lucrări ale acestuia „Originea Speciilor” (1859) și „Descendența omului” (1871), formulau două idei fundamentale ale ecologiei moderne: influența mediului asupra speciilor vii și apartenența speciei umane la lumea naturală. Celebrul naturalist englez a relevat dependențele strânse și o stare de echilibru optim între diferitele specii de plante și animale. Cu o asemenea moștenire, ecologia este astăzi definită, de regulă, ca fiind studiul relațiilor organismelor ori grupurilor de organisme cu mediul lor, ori știința interrelațiilor organismelor vii cu mediul lor.

Născută ca o ramură a biologiei, nimeni nu prevestea ecologiei un strălucit viitor social. Dar treptat implicațiile sale s-au diversificat, amplificat

și complicat. Studiind echilibrele naturale, ecologistii au prevăzut degradarea lor treptată; după câteva decenii, dezvoltarea societăților industriale a modificat profund mediul planetar. Apariția și amplificarea poluărilor, dispariția unor specii, afirmarea problemelor globale s.a., au fost semnele evidente ale unei crize ecologice profunde. Concluzia, relevantă tot de ecologie, este și ea fundamentală: omul nu poate să acționeze la nesfârșit asupra mediului său fără a pune în discuție ruperea absolută a echilibrelor ecologice esențiale. Pe această cale s-a impus o altă noțiune – problema cheie a lumii contemporane: protecția mediului. Totodată, pe măsura conștientizării mizei ecologice, științele biologice au făcut apel la științele umane: etnologia a denunțat decivilizarea promovată de occidentali contra etniilor și culturilor minoritare; demografia s-a confruntat cu creșterea mondială a populației și impactului, pe măsură, asupra mediului; sociologia a perceput un război între societate și natură; cuvinte precum natura, știința, tehnica, au trezit filozofia care a hrănit vechile sale dezbateri asupra acestor noi constatări.

Așa cum se întâmplă în lumea modernă, aceste probleme au invadat deopotrivă și economia și politica, pentru a căuta cauzele crizei ecologice și a credita soluții posibile. O ecologie politică a interplat economia politica și, ca o consecință, la nivelul mișcării sociale s-a impus un nou curent de gândire și acțiune: ecologismul. Trecerea ecologiei de la stadiul de simplă disciplină științifică la cea de problemă a conștiinței comune, națională și internațională cu expresii corespunzătoare la nivelul teoriei și acțiunii militante reprezintă una din marile cuceriri ale secolului al XX-lea.

Educația ecologică presupune nu numai formarea unui comportament corect față de mediul ambiant dar și implicarea activă și chibzuită în procesul de adoptare a deciziilor de mediu. După cum afirma Democrit, „*natura și educația sunt asemănătoare, căci educația îl transformă pe om și, prin această transformare, creează natura*”.

Principiile de bază ale educației ecologice:

- Educația ecologică este recunoscută drept cel mai afectiv remediu de instruire ecologică intensivă;
- Ea este considerată o componentă integrală a planificării de mediu și a managementului ecologic;
- Educația ecologică se referă la toate componentele mediului înconjurător: naturale sau artificiale (adică cele create de om), personale, sociale, locale și globale, culturale și economice etc.;

– Educația ecologică în mare măsură determină orizontul și evoluția gândirii științifice a personalității;

– Ea schimbă modalitățile estetice și etice de abordare și înțelegerea realității, precum și motivele predominante de comportare a fiecărei persoane în parte;

– Educația ecologică avansată nu este doar o necesitate obligatorie a zilei de azi, ea este criteriul principal al stilului de viață durabil și unica modalitate de supraviețuire a omenirii în viitor.

Pentru realizarea cu succes a educației ecologice este foarte esențială îmbinarea efectivă a formelor de *educație de alternativă* cu formele de educație instituționalizată.

Obiectivele educației de mediu sunt asemănătoare în lumea întreagă: să menținem și să îmbunătățim calitatea mediului, să prevenim problemele mediului în viitor. Educația de mediu înseamnă informarea și sporirea cunoștințelor elevilor despre mediul înconjurător, sporind conștientizarea problemelor și înțelegerea valorilor personale, ajutându-i să învețe unele lucruri practice, cum ar fi: plantarea unui copac, reducerea consumului sau cum să trăim producând un impact negativ cât mai mic asupra mediului.

Educația de mediu, în școală, accentuează cinci obiective și caracteristici, ce vizează cunoștințele, achiziția de atitudini, clarificarea valorilor și demersul practic al elevilor:

– *Conștientizarea* – ajută elevii să capete o înțelegere și sensibilitate față de întreg mediul și problemele lui.

– *Cunoașterea* – ajută elevii să capete o înțelegere de bază privind funcționarea mediului, interacțiunea oamenilor cu mediul și despre cum apar și cum pot fi rezolvate problemele legate de mediu.

– *Atitudinea* – ajută elevii să capete un set de valori și sentimente de grijă pentru mediu, motivația și devotamentul de a participa la menținerea calității mediului.

– *Deprinderea* – ajută elevii să capete abilitățile necesare identificării și investigării problemelor mediului și să contribuie la rezolvarea problemelor acestuia.

– *Participarea* – ajută elevii să capete experiență în utilizarea cunoștințelor și abilităților dobândite, în vederea unor acțiuni pozitive și bine gândite care vor conduce la rezolvarea problemelor mediului.

De ce se pune accent pe educația de mediu? Pentru că, în prezent, miliarde de oameni folosesc resursele naturale ale pământului. În fiecare colț

al lumii, oamenii taie păduri, extrag minerale și surse de energie, erodând solul de la suprafață, poluând aerul și apa, creând deșeuri primejdioase și producând o ruptură a zonelor naturale într-un ritm fără precedent în istoria vieții pe pământ.

Educația ecologică ar trebui să înceapă din fragedă copilărie, contribuind la formarea unei conștiințe ecologice și a gândirii ecologice despre natură, din care să rezulte o comportare atentă și corectă față de ea, dezvoltându-se astfel respectul față de mediul natural. Copiii reprezintă un public important pentru educația mediului, fiind gestionarii și consumatorii de mâine ai resurselor, putând influența în mare măsură părinții și alți membri ai comunității. Noi, educatorii, putem avea un impact deosebit, de la creșterea conștientizării și cunoașterii până la formarea de atitudini și proiecte active în numele educației mediului, având puterea să schimbăm viețile oamenilor și să servim modele pentru semenii noștri.

Educația ecologică se poate realiza, mai ales în școală, dar și prin prin mass-media, având motivație și logică. Ea se bazează pe conștientizare care are acest unic țel – acela de a proteja natura, de a o face să-și păstreze sănătatea de care depinde în final, sănătatea noastră, a oamenilor. Vindecarea naturii de nocivitățile de tot felul existente în atmosferă, sol și apă, nu se poate face fără o conștientizare și fără o pregătire ecologică efectivă a noastră, a tuturor.

Grija față de mediu trebuie să fie o componentă esențială a dezvoltării morale, spirituale, sociale și culturale a generației tinere. În țările dezvoltate unul din criteriile de bază ale instituțiilor elitare este importanța pe care acestea o acordă educației ecologice. De la cea mai fragedă vârstă copiii trebuie familiarizați cu problemele de mediu, probleme cu care aceștia se vor confrunta neaparat în viitor. Pentru a dezvolta capacitatea copiilor de a lua decizii cât mai chibzuite și prietenoase mediului, în primul rând este nevoie de a dezvolta sistematic educația ecologică.

Spre marele nostru regret, nici până în prezent ecologia, ca obiect, și educația ecologică, ca parte componentă a educației generale, nu este inclusă în planurile de învățământ. Astfel, din strategia statală de mediu lipsește cadrul necesar astfel încât copiii și tineretul să învețe despre mediu, despre principalele probleme ecologice locale, regionale ori globale și, deci, nu este asigurată posibilitatea de a-și crea o atitudine pozitivă și un atașament față de mediul natural în care se dezvoltă. Anume, din aceste considerente, sporește semnificativ rolul educațional al ONG-urilor

de mediu, chemate să completeze neajunsurile strategiei statale în promovarea educației ecologice.

O strategie chibzuită și un plan de acțiune în aspectul promovării sistematice a educației ecologice vor fi benefice nu numai pentru mediu dar și pentru imaginea pozitivă a organizațiilor ce le realizează.

A proteja natura înseamnă:

- A cunoaște și respecta legile de existență și evoluție a ei;
- A nu deranja armonia multimilenară și puritatea inițială a tuturor componentelor naturali: roci, soluri, ape, aer, climă, floră și faună;
- A admira și multiplica frumusețea tuturor peisajelor naturale;
- A nu polua aerul, apele și solurile;
- A iubi sincer și a ajuta să supraviețuiască toate ființele vii. Cât de firave ori puternice ne-ar părea ele, toate au drept egal de a conviețui pe minunata planetă albastră;
- A pune frâu la timp egoismului sufletec, specific multora, de a acapara tot cei mai frumoși din jur, ori de a transforma conform propriului gust tot ce ne pare că naturii nu i-a prea reușit;
- A fi conștient de faptul că a doborî o pasăre, a vâna o fiară, a rupe o floare ori un ram este tot la fel de dureros și la fel de josnic cum ar fi să insulti un bătrân. Și aceasta nu e doar o simplă analogie căci toate plantele și viețuitoarele sunt cu mult mai „vârstnice” pe Terra, comparativ cu noi, oamenii;
- A purta răspundere deplină pentru toate experimentele și încercările de a „desăvârși” creația naturii, inclusiv pentru speciile „îmblânzite”, clonate, mutante, transformate, rare, incluse în cartea roșie, precum și pentru cele deja dispărute;
- A nu distruge cuiburile păsărilor și lăcașele fiarelor;
- A nu lăsa grămezi de gunoi pe cele mai pitorești poteci de pădure, pe drumuri, în râuri, lacuri și izvoare;
- A nu lăsa inscripții pe tulpinile copacilor;
- A nu zugrăvi pereții grotelor și cavarnelor stravechi...

***Ce poți face tu pentru o dezvoltare durabilă și o viață mai sănătoasă?
Fii responsabil pentru acțiunile tale!***

a. Mediul înconjurător

Protejarea mediului înconjurător este o datorie civilă pe care trebuie să o avem cu toții.

Calitatea aerului pe care îl respirăm, protejarea și întreținerea spațiilor verzi de care ne bucurăm, gestiunea deșeurilor menajere, calitatea apei, toate sunt problemele societății moderne în care trăim, pe care trebuie să le reconsiderăm cu atenție și față de care trebuie să învățăm să avem o atitudine corectă.

Datoria civică a protejării și îngrijirii mediului înconjurător trebuie să-și găsească loc printre preocupările noastre cotidiene, cu atât mai mult cu cât ea este unitatea de măsură a unui comportament civilizată, potrivit statutului de cetățeni europeni pe care l-am dobândit.

b. Importanța apei

Este foarte important să ne preocupe acest lucru, cu atât mai mult cu cât există deja țări în lume care se confruntă cu o criză acută a apei.

Reparați sau înlocuiți orice instalație la care observați scurgeri de apă. Picăturile de apă pot ajunge în timp la cantități imense risipite de apă, cât și de energie consumată pentru livrarea acesteia la robinet. Montați contoare de apă și robinete care să vă permită un control exact a ce, cât și cum consumați.

Spălați vasele și tacâmurile într-un vas mai mare cu apă și detergent sau umpleți chiuveta cu apă, nu direct sub jetul de apă de la robinet! Veți risipi foarte multă apă și, implicit, banii dumneavoastră. Folosiți apă rece pentru aceasta acolo unde este posibil.

c. Importanța energiei

Reduceți consumul de energie termică când nu sunteți acasă prin montarea de termostate programabile pentru centrala termică și folosiți robinetele termostate pentru caloriferele racordate la sistemul centralizat de încălzire urbană.

Înlocuiți becurile cu incandescență clasice cu lămpi compacte fluorescente economice (tip saving light). Un astfel de bec economic consumă în medie de 5 ori mai puțină energie decât unul cu incandescență, având o durată de viață de 4 până la 8 ori mai lungă, prin urmare veți economisi bani și veți polua de 5 ori mai puțin prin reducerea necesarului propriu de energie pentru iluminat.

Nu lăsați aparatele electronice în stand-by, închideți-le complet! Televizorul, monitorul, computerul sau combina audio lăsate în stand-by vor continua să consume energie.

Izolați-vă termic locuința. O izolație termică bine realizată vă poate asigura atât confort, cât și economii de până la 40%! Astfel, veți polua mult mai puțin și în același timp veți putea crește confortul și calitatea căminului dumneavoastră.

Folosiți transportul în comun sau bicicleta în locul autoturismului personal când aveți de parcurs distanțe scurte. Mergeți pe jos. Veți câștiga sub toate aspectele: un aer mai curat în oraș, un trafic mai aerisit și mai puțin zgomotos, sport și sănătate pentru dumneavoastră.

d. Deșeurile

Omul societății secolului XXI se confruntă cu un poluant foarte periculos: deșeurile menajere și industriale! Acestea au devenit în ultimii 50 de ani o problemă majoră la nivel mondial. Odată cu explozia demografică (peste 6 miliarde de locuitori la ora actuală) și creșterea nivelului de trai prin dezvoltarea serviciilor și a sectorului alimentației publice, ambalajele de unică folosință amenință continuu mediul înconjurător prin volumul acumulat, în creștere alarmantă de la un an la altul. Un ambalaj de băutură răcoritoare din plastic polimerizat (tip PET) are o durată de biodegradare de peste 500 de ani! Gândește-te ce și unde arunci!

Nu aruncați la gunoi sau la canalizare deșeuri toxice, de tipul vopsea, diluant, ulei mineral. Interesați-vă dacă există centre specializate de colectare și tratare a acestora și evitați în viitor folosirea inutilă a acestora.

Folosiți coșurile de gunoi și pubelele special amenajate în locurile publice pentru aruncarea resturilor menajere sau a ambalajelor. Nu le aruncați pe stradă sau pe spațiile verzi! E foarte simplu de utilizat cea mai apropiată pubelă sau tomberon. Cu toții am apreciat aspectul și curățenia din orașele europene civilizate.

Încercați să folosiți sacoșe, ambalaje de plastic, cutii de carton sau metal și evitați să aruncați dacă acestea nu sunt uzate sau vă mai pot fi de folos în viitor. Este ușor de înțeles ce înseamnă acestea adunate în cantități imense pentru mediul înconjurător. Gândiți-vă că PET-ul de plastic, de exemplu, se biodegradează în circa 300–400 de ani, sau chiar mai mult.

Încercați să inițiați mici campanii de ecologizare a spațiilor din apropierea locuinței dumneavoastră împreună cu vecinii. Educați-i și pe cei din jurul vostru să procedeze la fel! Un comportament ecologic corect trebuie adoptat în primul rand acasă.

Încercați să fiți un bun ecologist. Nu putem vorbi de un mediu curat și plăcut decât dacă fiecare dintre noi își aduce o contribuție cât de mică la aceasta. Gunoaietele pe care le vedem în jurul nostru peste tot, pe stradă, în fața casei, prin parcuri, pe spații verzi, sunt rezultatul unei lipse totale de interes față de problemele mediului și soluțiile simple care pot schimba în întregime situația. Sunt lucrurile simple și mărunte care ne fac viața mai plăcută.

În speranța că problemele de mediu vor fi o prioritate pentru noi toți, propunem să răspundeți sincer la întrebările următoare:

1. Ai acasă o cutie în care depozitezi hârtie, sticle și plastic cu scopul de a le reutiliza sau recicla?

Da Nu

2. Există în zona în care locuiți un centru de colectare a hârtiei, sticlei și plasticului?

Da Nu

3. Ai predat cutiile cu hârtie, sticle și plastic la centrul de colectare?

Da Nu

4. Au existat în școala ta acțiuni de colectare a hârtiei și cartonului?

Da Nu

5. În școala ta există un loc de depozitare a gunoiului?

Da Nu

6. Ai aruncat vreodată hârtie, sticle de plastic pe stradă, în școală, în pădure?

Da Nu

7. Ai spălat diferite lucruri în apa râurilor?

Da Nu

8. Ai văzut persoane care spală mașina sau alte lucruri în apa râurilor?

Da Nu

9. Știi ce înseamnă reciclarea deșeurilor?

Da Nu

10. Sunteți dispus să reciclați hârtia, plasticul și sticla?

Da Nu

11. Credeți că în România sunt probleme serioase legate de mediul înconjurător?

Da Nu

12. Credeți că educația ecologică este importantă?

Da Nu

13. Ai fi interesat să cunoști mai multe informații despre reducerea, reutilizarea, reciclarea deșeurilor?

Da Nu

14. Ar trebui aplicate pedepse celor care distrug cu inconștientă natura?

Da Nu

Este deosebit de important ca noi, dascălii, în cadrul lecțiilor și în funcție de caz, să abordăm cu toată seriozitatea probleme de ecologie care să contribuie gradat la formarea atitudinii ecologice și a priceperilor de protejare a mediului.

Educația privind mediul este un proces care are scopul să îmbunătățească calitatea vieții, ajutând oamenii să câștige cunoștințe, deprinderi, motivații, valori și angajamente de care au nevoie pentru a gospodări eficient resursele pământului și de a-și asuma responsabilități privind menținerea calității mediului.

Bibliografie:

- [1] Berca, Mihai, *Ecologie și protecția mediului*, Editura Ceres, București, 2000.
- [2] Fătu Sanda, Jinga, Ion, *Învățarea eficientă e conceptelor fundamentale de chimie*, Editura Corint, București, 1997.
- [3] Jerghiută, Silviu, *Chimia și viața*, Editura Document, Iași, 1997.
- [4] Meiroșu, Emilia, Drăgan Nicoleta, Tomescu Nastasia, *Chimia mediului și a calității vieții*, Editura LVS Crepuscul, Ploiești, 2003.
- [5] Mircescu, Mihai *Educația pentru performanță*, Editura Discipol, București, 1999.